

М. А. Марија
ЧВРКИЋ

историичар
Чачак

УДК: 316.72(520):070(497.11)"19/20"
32.019.5:159.922.4(=521)(497.11)"19/20"(046)\.

ЈАПАНСКИ МЕНТАЛИТЕТ У СРПСКОЈ ШТАМПИ 1904/1905, 1932, 1941, 1945. И 2011. ГОДИНЕ

АПСТРАКТ: *Рад се бави сликом Јапана дајтом кроз њихове у српским новинама и часописима у годинама у којима су се одиграли значајни догађаји за јапанску историју. Један од главних циљева овој чланка јесте да покаже да ли су се и како временом мењале карактерне особине јапанског народа и колико је јапанска традиција успела да се избори са њиховим европским вредностима. Наравно, њихови се анализирају кроз (не)ирисправности српске штампе, односно кроз чињеницу да ли су Јапаници у Србији доживљавани као њихови или као непријатељи.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *природне лепоће, културна традиција, национализам, земља осмеха, учинивост, чистота, марљивост, животи јапанске жене, европски утицаји*

Све већа улога Јапана на светској политичкој сцени почетком XX века изазвала је велико узбуђење у Србији. Појава нове силе у источној Азији тумачена је као жута опасност која прети Европи, па је српска јавност за време руско-јапанског рата једнодушно била на страни Русије, своје словенске заштитнице. Као и сва европска штампа, тако је и штампа у Србији посветила велику пажњу рату на Далеком истоку. Жуту нацију су доживљавани као примитивни, заостали и као они које је потребно просветити. Ту цивилизаторску улогу, у очима српских новинара, могла је да одигра једино Русија.¹

Током тридесетих година XX века уместо Русије, против Јапана борила се

Кина. Српски новинари су о сукобима у Манџурији извештавали потпуно непристрасно и детаљно. Велики значај у овом периоду имају и часописи који све више почињу да пишу о свакодневном животу јапанског народа.

Међутим, почетком Другог светског рата, а нарочито после Перл Харбора, Јапан је у нашој окупационој штампи доживљаван као савезник, па су објављивани опширни текстови који величају ову далекоисточну нацију. Када се крајем рата слика променила, а Јапан, заједно са силама Осовине, био поражен, српска штампа је поново стала на страну своје словенске заштитнице, али овога пута под новим именом-СССР. Јапански цар је за комунисте био ратни злочинац и све што је било јапанско најжешће је критиковано. Текстови о Јапану били су кратки и ретки и то у толикој мери да ни пад атомских бомби на Хиросиму и Нагасаки није

¹ Рад је настао на основу ауторкиног мастер рада одбрањеног на катедри за Општу савремену историју на Филозофском факултету у Београду јула 2012. године.

заслужио већу пажњу југословенских новинара. Разумљиво је да у таквим околностима и није било већег интересовања за особине и менталитет овог народа.

Када је у марту 2011. у Јапану избио снажан земљотрес праћен цунамијем, српска штампа је једнодушно стала на страну Јапана. Јапанци су посматрани као пријатељи јер су у Србију претходних година послали велике донације. То је истовремено била прилика да поново оживе наслови о јапанском менталитету и о томе колико се он разликује од нашег.

Јапан – земља трешњиног цвета

У Јапану је било врло тешко доћи до тачних података, јер Јапанце још као децу уче да је ћутање злато. „Говорити ма о чему што се тиче државе сматра се у Јапану за нетактично, исто као говорити о личним и породичним бригама. Зато странци скоро никад не могу сазнати право стање ствари у тој земљи.“² Збуњеност српских новинара пред овим непознатим народом огледала се у признању да је „за западњака ванредно тежак психолошки проблем да из тога шта и како раде Јапанци изведе закључак о њиховом мишљењу и осећању“.³

Наше знање о Јапану и Јапанцима није много напредовало од руско–јапанског рата до тридесетих година, па Политика каже: „Ове за нас егзотичне земље по свом расном карактеру и културним приликама представљају у многоме непознат свет, чији нам живот често изгледа

чудан, необичан и несхватљив“.⁴ Ипак, било је јасно да се „прилике у Јапану не могу просуђивати очима и менталитетом Европљана, да за тачан суд треба дубље схватити душу Јапана“.⁵

Ново Време 1941. године доноси један чланак о Јапану преузет из књиге Јапан и Јапанци, М. Маринковића, објављене у Београду 1935. године. Из њега сазнајемо да је Јапан земља великих природних лепота које су утицале „на психу јапанског човека и начиниле од њега естету коме нема равног у свету“.⁶ Недељне Илустрације још 1932. године износе да у Јапану постоји неописива лепота природе која „потпуно опије и обузме човека, тако да постане неосетљив за све друге утиске који се око њега збивају“.⁷ Зато су Јапанцима најдражи празници везани за природне појаве. Често се дешавало да група Јапанаца пређе велики пут у трајању од неколико дана да би се у неком селу одушевљавала трешњиним цветом. Потом би се дивили цвету шљиве и брескве које, као ни трешња, не дају плода.⁸

Испод расцветалог дрвећа одигривала су се песничка надметања. „Сваки појединац, био он високи чиновник, трговац, занатлија или војник, сваки од њих је песник по осећању“.⁹ Када је 1901. године царски министар, барон Канагуши, због интрига дао оставку, штампа је објавила његову одлуку у стиховима:

⁴ „Убијање женске деце у Кини“, *Политика*, 4. фебруар 1932, 11.

⁵ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

⁶ „Јапан – земља у којој је сваки човек песник“, *Ново време*, 14. децембар 1941, 5.

⁷ „У царству излазећег сунца“, *Недељне илустрације* бр. 20, 15. мај 1932, 3-5.

⁸ „Јапан – земља у којој је сваки човек песник“, 5.

⁹ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 134.

² М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, Београд 1935, XIII.

³ „Фелтон – Из Јапана“, *Вечерње новости*, 5. август 1904, 2.

„Прошлост је само облак;
 Будућност је киша,
 Или ломљиви снежни кип.
 Стога, збогом!
 Јадна зимска мушица!
 Она пропада јер је гоне.“¹⁰

Очигледно је да је јапанска поезија сасвим другачија од оне на коју смо ми навикли и за коју знамо. Она се састоји од двосмислених алузија и поређења која су Европљанима често „неприродна, извештачена и настрана“.¹¹ Потребно је имати префињен укус да би се та поезија разумела.

Преносећи делове из Маринковићеве књиге, *Наша Борба* 1941. године наводи да су разноликост климе и особитости појединих крајева учинили „да се Јапанци тако оштро разликују животом, традицијама и скоро свим душевним особинама од осталих становника Источне Азије“.¹² О клими пишу и *Недељне Илустрације* 1932. године. У Јапану на неким местима има такве климе која је за Европљане „неподносива“ јер их „ослаби до изнемоглости“.¹³ Лети кишовито време траје читавих пет недеља, поплаве су веома честе, ваздух је препун влаге, када уследе велике врућине европски човек тешко дише и хвата га малаксалост. М. Маринковић истиче да је доказано и дејство геолошког утицаја на менталитет Јапанаца: „... иако послушни и кротки, каткада су поамни и махнити.“¹⁴

Обнова од 1941. године такође се труди да одгонетне карактер и природу Јапанаца, испитујући шта заправо влада јапанском душом.¹⁵ Култ предака и однос према мртвима веома су важни за разумевање и друштвеног и државног живота Јапана.¹⁶ Иако у шинтоизму постоји нејасна представа о загробном животу, Јапанци су били сигурни да душе мртвих живе и даље. Занимљиво је да јапански језик не познаје реч која би одговарала нашој представи греха: „Ако кажете Јапанцу да је нешто грех, он вас неће разумети.“¹⁷ Европљани који су путовали по Јапану често су ноћу виђали осветљене храмове и гејше како играју пред олтаром да би развеселиле дух неке од својих преминулих пријатељица.¹⁸ Јапанци сматрају да је „душа умрлог у неку руку полубог и моле се њој за заштиту од злих духова“.¹⁹ Јапанац, по писању Обнове, никад не би могао да постане хришћанин јер не прихвата заповест о праштању – он не опрашта ако су његови мртви били увређени.²⁰ Можда је то објашњење јапанског поноса који је падао у очи савезничким војницима након завршетка Другог светског рата. Наиме, Јапанци се нису кајали за сва мучења која су нанели америчким војницима, јер нису учинили ништа „што би се косило са њиховом филозофијом“.²¹

Јапанска религија, „то је, у ствари, поштовање саме државе“.²² Израз овог поштовања је патриотизам, Европљани-

¹⁰ „Фелтон: Јапанска поезија“, *Политика*, 9. фебруар 1904, 1.

¹¹ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 133.

¹² „Јапан и Јапанци: Борба на живот и смрт са себичним и пребогатим суседима“, *Наша борба*, 28. децембар 1941, 9.

¹³ „У царству излазећег сунца“, *Недељне илустрације* бр. 20, 3-5.

¹⁴ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 146-147.

¹⁵ „Јапанска вера и психологија“, *Обнова*, 26. јул 1941, 8.

¹⁶ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

¹⁷ „Јапанска вера и психологија“, *Обнова*, 26. јул 1941, 8.

¹⁸ Исто

¹⁹ „Опис слика: Парастос у Јапану“, *Нови свет*, 13. август 1904, 1-2.

²⁰ „Јапанска вера и психологија“, 8.

²¹ АЈ, Новинска агенција Танјуг, 112-788-789, 3.

²² Џ. Лондон, „Жута опасност“, *Недељне илустрације* бр. 13, 27. март 1932, 32-33.

ма најчудноватија јапанска особина. Јапанац није, као Рус, узвикивао „За Бога, отаџбину и цара!“ јер за њега је цар и бог и отаџбина заједно.²³ Посебно несхватљиво за белог човека било је јапанско презирање смрти. Пошто у Јапану није било убичајено да се пред другим показују своја осећања, учтива хладнокрвност и равнодушност сматрали су се као одлике добро васпитаног човека. Никоме није падало на памет да испраћа војнике у рат, „јер то би значило не показати равнодушност“.²⁴ За време сукоба са Кином 1932. године један погинули подофицир умотан је у ћебад и постављен усред вагона у коме су се налазили остали војници. „Присуство погинулог на њих ни најмање није утицало. Они су певали и смејали се као и раније. А ови војници били су двадесетогодишњи младићи који су први пут дошли у борбу и које ништа још није очврсло против смрти.“²⁵ Сем тога, велики број официра је бранио својим породицама да им пишу док су у рату.²⁶ Док су трајале борбе у Манџурији 1932. године дешавало се да мајка или супруга јапанског војника изврши самоубиство да би њен син, тј. муж могао без брига да се посвети „великој узвишеној дужности према Императору и Отаџбини“.²⁷ По схватању јапанског народа, самоубиство или *харакири* (腹切り) било је важније од живота без

части.²⁸ Зато је јапански официр сматрао да му је дужност да у случају пораза сам себи одузме живот.²⁹ Шинтоизам их је учио да је смрт за цара и отаџбину најплеменитија смрт и најбоља коју човек може да пожели. Сваки пут када је јапански народ сматрао да је његов национални понос повређен неком непријатељском акцијом других држава, велики број Јапанаца ишао је у смрт да би у светом обреду харакирија опрао увређену част нације.³⁰

Везане за патриотизам су и оданост и верност које су чиниле велику моралну снагу јапанског народа и које „као чудом остају нетакнуте за све време ширења разних модерних идеја културних народа“.³¹ Јапанац се осећао „у истом односу према држави, као што су пчеле према кошници. Сам не значи ништа, држава је све; разлог његовог живота то је величање и славење државе“.³² Цар је за Јапанаца биће због кога се живи и за које треба да се умире. Тај однос према цару је део култа предака, јер цар за Јапанаце представља некакву спону „између садашњег поколења и читавог низа давно преминулих предака“.³³ Он је „живи представник свих царских предака; оличење њихових врлина и њихових заслуга“.³⁴ Ако би се цар невољно изразио за неки покрет, онда би тај покрет унапред био осуђен на неуспех, а његове вође би извршиле самоубиство.³⁵ Политика 1945. године пише о

²³ Исто

²⁴ „Опис слика: Јапанац полазе на бојиште“, *Нови свет*, 2. јул 1904, 2.

²⁵ А. Р. Линдт „Герилски рат око Харбина“, *Време*, 27. јун 1932, 2.

²⁶ „Немац о јапанској војсци“, *Вечерње новости*, 3. август 1904, 1-2.

²⁷ Д. Тодоровић, „Епизоде из јапанско–китајског оружаног конфликта“, *Политика*, 27. март 1932, 2. Такве ствари дешавале су се и касније, о чему сведочи Обнова: „Америка је отпловила у правцу Азије“, *Обнова*, 10. децембар 1941, 2.

²⁸ „Листак – У Јапану“, *Вечерње новости*, 6. март 1905, 3.

²⁹ „Немац о јапанској војсци“, 1-2.

³⁰ „Америка је отпловила у правцу Азије“, *Обнова*, 2.

³¹ М. Маринковић, *Јапан и Јапанац*, 149.

³² Џ. Лондон, „Жута опасност“, *Недељне илустрације* бр. 13, 32-33.

³³ „Фелтон: Микадо, јапански цар“, *Политика*, 3. фебруар 1904, 1-2.

³⁴ М. Маринковић, *Јапан и Јапанац*, 150.

³⁵ „Како живи Син сунца, јапански цар Хирохито“, *Правда*, 20. фебруар 1941, 10.

овој слепој оданости цару са неodobравањем. Наиме, када је завршен рат, организована је једна народна манифестација чији су учесници на коленима „тражили од цара опроштај што су изгубили рат и што су били узрочници његове тако велике туге“.³⁶ Али у самом Јапану чули су се и други гласови. Након што су пуштени из затвора, јапански комунисти су организовали прве демонстрације против цара у историји Јапана.³⁷ Чак је и Комунистичка партија Јапана саставила листу ратних злочинаца на чијем се челу налазио цар.³⁸

Јапан је и земља осмеха и једна њихова изрека каже да „Тугу и похабану одећу треба оставити код куће“.³⁹ Јапанац осмех схвата као своју друштвену дужност јер његову тугу други људи не треба да примете. „Кад Јапанац мало подигне главу, то је доказ да је неописано радостан; а кад је мало погне, значи да је забринут, али никад преко његових усана не прелази усклик радости или јаук бола.“⁴⁰

Још једна важна особина Јапанаца јесте учтивост. Јапан је држава у којој људи умеју да слушају и да чекају. В. Е. Крајевски сведочи за Вечерње новости: „Ви можете говорити Јапанцу што год вам је воља, кад завршите беседу он ће можда почети да виче, но докле год ви беседите, он неће дозволити да се ни са чим смета. То за Јапанаца није правило учтивости. То

је његова природа“.⁴¹ Такође, у време руско-јапанског рата Нови Свет преноси писање Руског слова које даје кратак интервју са руским поручником Лепарским. За њега су Јапанци „красан и симпатичан народ“ код кога „чак ни у трговини нема оне грамзивости која провирује код свију других народности“.⁴² Јапански језик има веома мало псовки јер је то „противно народном духу и моралу; напротив, постоји богатство израза учтивости и поштовања, у духу јапанског васпитања“.⁴³

Нешто слично пише и Правда 1941. године када истиче да су Јапанци најучтививији народ на свету и да „у својој претераној учтивости често одазе до понизности“.⁴⁴ М. Маринковић истиче да код њих нема „класне охолости, већ ће свако отпоздравити и одрпанка“.⁴⁵ Када их критикују да су претерано учтиви, Јапанци одговарају: „Није тачно; ми смо напротив поносити. Погледајте класје жита и видите, како се празно исправило, док је пуно повијено под теретом зрна.“⁴⁶ Када богати Јапанац зове госта на ручак или вечеру, он му шаље писмо следеће садржине: „Молим те, опрости ми увреду коју ти наносим тиме што те позивам да ми сутра будеш гост на ручку у мом скромном дому. Моја мала и прљава кућа није уопште достојна да те прими, а поред тога, ја и моја жена смо до крајности необазриви људи и наша неукусна јела неће ти пријати. Али упркос тога, ја се надам да ћеш бити толико снисходљив и доћи

³⁶ Док властодршци у Јапану чувају старе положаје, народ жели мир и захтева аграрну реформу“, *Политика*, 24. октобар 1945, 3.

³⁷ „У Токију су одржане демонстрације против цара“, *Борба*, 13. октобар 1945, 5.

³⁸ „Комунистичка партија Јапана ставља цара Хирохита на чело листе јапанских ратних злочинаца“, *Борба*, 14. новембар 1945, 4.

³⁹ „Листак – У Јапану“, *Вечерње новости*, 30. март 1905, 3.

⁴⁰ „Фелтон - Јапанско презирање смрти“, *Вечерње новости*, 26. август 1904, 1-2.

⁴¹ „Фелтон – У Јапану“, *Вечерње новости*, 25. јун 1905, 1-2.

⁴² „Корејци и Јапанци“, *Нови свет*, 4. септембар 1904, 1.

⁴³ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 133.

⁴⁴ „Јапанци су увек учтиви“, *Правда*, 11. јануар 1941, 8.

⁴⁵ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 146.

⁴⁶ Исто

у два часа по подне код мене на ручак.⁴⁷ Када странац први пут добије овакву позивницу, он доживи неку врсту културног шока. Ипак, ако оде из радозналости на ручак, „он ће тамо бити заиста лепо дочекан и угошћен разноврсним, финим и укуским јелима“.⁴⁸

Што се тиче односа са странцима, Јапанци нису баш много волели хришћанске проповеднике, али су им амерички мисионари били посебно драги. По њиховим речима, „америчански мисионари много су развили духа поноситости код нашег смиреног народа“, тј. научили су их да себе сматрају потпуно једнаким осталим народима.⁴⁹ Међутим, за време трајања руско-јапанског рата на фронту су се дешавали необични и неочекивани призори. Тако је, на пример долазило до братимљења и спријатељивања између руских и јапанских војника. Руси би у тој ситуацији рањеним Јапанцима нудили цигарете и покушавали да се споразумеју с њима. Нови свет пише да Јапанци „Русе покопају у велике гробове и на сваком гробу подигну прост дрвен крст“.⁵⁰

Свуда у Јапану владала је савршена чистоћа. Јапанци су практиковали свакодневно купање, а штедело се чак и на храни само „да би се могло окупати“.⁵¹ Широм Јапана има много јавних купатила, а Европљанима је било несхватљиво да се Јапанци нимало не стиде због своје и туђе нагости. „Европско осећање стида у њих не постоји, јер наго човеково тело гледају као и другу ствар у природи: дрво, птицу

или цвет“.⁵² По казивању самих Јапанаца, њиховој војсци у рату са Русима много је помогла управо та урођена чистоћа која је спречила ширење разних болести. То је била мала, али значајна разлика између непријатељских војски: „Јапанац је прави чистунац тела, док руски војници немају ни најелементарнијих појмова о санитарним условима.“⁵³ Политика је 1932. године објављивала чланке француског новинара Албера Лондра који је извештавао о јапанско-кинеском сукобу директно из Кине. Он каже да је Јапан „једна од најчистијих земаља на свету“ и наводи пример да Јапанци не ложе ватру по својим кућама „да би избегли прашину од угља“.⁵⁴ У том погледу, велику пристрасност показао је новинар часописа Дуга који 1945. године пише о совјетском заузимању Курилских острва: „Ту су биле касарне и кућице, све брижљиво очишћене и уређене после јапанског нереда и нечистоће.“⁵⁵

Захваљујући својој марљивости Јапанци су се уклопили у западни свет онда када је то постало неопходно.⁵⁶ Маринковић сведочи да су они веома „трудољубиви и раде сваки посао са упорношћу, истрајно, не стајући никад на пола пута. У послу се не журе, а обраћају пажњу и на ситнице. Решења доносе споро и опрезно, због чега их нарочито мрзе страни трговци, који су навикли да раде брзо“.⁵⁷ Руски новинар В. Е Крајевски сведочи да у Јапану за време руско-јапанског рата није било просјака као што су писале ру-

⁴⁷ „Јапанци су увек учтиви“, *Правда*, 11. јануар 1941, 8.

⁴⁸ Исто

⁴⁹ „Листак – У Јапану“, *Вечерње новости*, 18. март 1905, 3.

⁵⁰ „Опис слика: Јапанци покопавају Русе“, *Нови свет*, 6. септембар 1904, 1.

⁵¹ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 157.

⁵² Исто.

⁵³ „Листак – У Јапану“, *Вечерње новости*, 5. март 1905, 3.

⁵⁴ А. Лондр, „Крајњи Исток даје лекцију Макијавелију“, *Политика*, 12. март 1932, 4.

⁵⁵ „Црвена застава на Тихом Океану“, *Дуга* бр. 24, 29. децембар 1945, 22.

⁵⁶ А. Мешчерјаков, *Књига јапанских симбола*, Београд, 2010, 341.

⁵⁷ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 148.

ске новине. Он је виђао само старце и старице који продају воће, слаткише и пиће како би том малом трговином превазишли своје сиромаштво. „Од њих се купује више да им се помогне, као оно што се на другим местима дели милостиња сиротињи свуда у свету.“⁵⁸ Очигледно је да ни рањени војници нису могли да трпе досаду. Тако Политика 1941. пише да је у Токију отворена изложба слика које су радили јапански рањеници са бојишта у Кини.⁵⁹

„Европски“ Јапан

Позоришта су увек била пуна. Позоришни комади обично су имали понеку сцену са мачевањем, јер је то био спорт који се највише ценио у Јапану.⁶⁰ Народ је волео комаде у којима су давани примери јунаштва, верности, пожртвовања и патриотизма. Представе су трајале веома дуго – од четири часа поподне, па скоро до поноћи. У време руско–јапанског рата Политика пише да јапанска позоришта нису нимало личила на европска. „Место фотељи, налазе се мала одвојена одељења у којима гледалац седи на асури. Пре него се уђе у дворану морају се обути папуче на место ципела с дрвеним ђоновима, да би се мање лупало при ходу“.⁶¹ После Мејџи рестаурације (1868) било је неколико покушаја увођења европског позоришта у Јапан, али су они остали без успеха. О јапанском позоришту пишу и Недељне илустрације 1932. године и кажу да би се оно могло представити као

„нека европска слабо режирана опера“.⁶² Колико је то позориште било чудновато и необично Европљанима, говори податак да их је често хватао смех у тренуцима „када наиђе најтеже и најпотресније место у трагедији“ и када „музика интонира неку арију која би на све личила само не на неку потресну вибрацију“.⁶³

После позоришта обично се одлазило на чај у чајдиницу.⁶⁴ Постојао је и обичај да се чај служи у једном посебном одељењу куће које се звало сукија (すき家). То је било уточиште у коме су тражени мир, одмор и заборав свакодневних брига. За време припремања и служења чаја сваки покрет домаћина морао је бити „елегантан, савршено грациозан и при томе посве природан“.⁶⁵ У току разговора за време церемоније чаја, домаћин није смео никад да говори о својим бригама, ни да спомиње какве „непријатне догађаје који би могли неповољно утицати на расположење његових гостију – то би била највећа увреда коју би им могао нанети“.⁶⁶

Из непознавања јапанског размишљања и начина живота проистекле су бројне предрасуде које су европски народи гајили према Јапанцима. Обнова доноси један занимљив текст 1941. године у коме истиче да „има много погрешних појмова о Јапану и Јапанцима, а људи из Земље Излазећег Сунца нимало се не журе да порекну речима та погрешна схватања: они ће то својев-

⁵⁸ „Фелтон – У Јапану“, *Вечерње новости*, 21. јун 1905, 1-2.

⁵⁹ „Изложба слика јапанских рањеника“, *Политика*, 1. март 1941, 9.

⁶⁰ „На јапанском броду преко Тихог океана“, *Недељне илустрације* бр. 17, 24. април 1932, 23.

⁶¹ „Позориште у Јапану“, *Политика*, 2. мај 1905, 3.

⁶² „Позориште на Далеком Истоку“, *Недељне илустрације* бр. 13, 27. март 1932, 14-15.

⁶³ Исто

⁶⁴ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 160.

⁶⁵ „Церемонија чаја у Јапану“, *Време*, 16. новембар 1932, 4.

⁶⁶ Исто

ремено учинити својим делима⁶⁷. Пре Другог светског рата сматрала се, на пример, да је јапански народ неспособан за управљање авионом и да зато не може да има добре пилоте. „Говорило се да немачки инструктори јапанске авијације имају много муке како би савладали органску неспособност Јапанаца за кретање на великим висинама.“⁶⁸ Међутим, после напада на Перл Харбор показало се да је ситуација сасвим другачија. Једноставно, Јапанци су били мајстори тајне. „На једној светској олимпијади они су се показали као најбољи пливачи света, а на другој, сасвим неочекивано, испојили су велике способности у скијању. У Берлину на олимпијади истакла се јапанска екипа јахача, иако се дотле сматрало да Јапанци нису никакви коњаници.“⁶⁹

Поред предрасуда постојало је и неповерење европских народа. *Тако Вечерње новости* дају извештај са бојишта који је саставио дописник Франфуртских новина (*Frankfurter Zeitung*). Он истиче да се Јапанци пред Европом само претварају да су цивилизован народ: „Иза хладне и церемонијалне учтивости, коју Јапанци указују Европљанину, крије се страсна мржња.“⁷⁰ Јапанци су, наиме, примили од Европљана тековине модерне културе, али су исте те Европљане презирали као нижу расу. „У свима модерним наукама нису они ништа друго, до мајмуни који се размећу са западном културом, којој суштине и не познају.“⁷¹ Јапан се поносио „својим елегантним хотелима, модерним

путевима и игралиштима за голф“, али када би Европљани упоредили старог самураја са модерним Јапанцем имали су осећај да се налазе „у земљи где је модерни прогрес само спољно рухо које се носи из учтивости“.⁷²

Ипак, посебан утисак у српској јавности оставила је вест о томе да су Јапанци размишљали да уведу европско писмо. Наиме, јапански научници и универзитетски професори разматрали су током рата са Русијом питање напуштања кинеског писма и усвајања словенске ћирилице јер много боље одговара јапанској фонетици него латиница. Веровало се да ће питање новог писма бити решено пре краја рата, али то се није десило. *Самоуправа* нарочито истиче да „јапански листови учествују у расправљању овог питања сасвим мирно и објективно, што је сушта противност њиховом ратоборном писању против Руса“.⁷³ О томе пише и *Политика*: „Али нама није сасвим појмљиво по чему би то ћирилица најбоље одговарала духу јапанског народног језика. Међутим, кад су је Јапанци већ изабрали, нека им је алаал, бар ћемо лакше научити јапански кад томе време дође.“⁷⁴

Што се тиче прихватања западне моде, у главним улицама Токија 1932. године могло се видети око 90% мушкараца у европским оделима и 30% Јапанки у модерним хаљинама. Модне куће копирале су моду из Америке, Париза или, пак, Шангаја. Њен утицај се брзо ширио па се наш новинар забринуо: „Кроз неколико година можда ћемо јапанску народну

⁶⁷ „Тајанствена снага Јапана“, *Обнова*, 24. децембар 1941, 2.

⁶⁸ Исто

⁶⁹ Исто

⁷⁰ „Немац о јапанској војсци“, *Вечерње новости*, 3. август 1904, 1-2.

⁷¹ „Фелтон: Јапан и Јапанци“, *Политика*, 4. мај 1904, 1-2.

⁷² „Јапан, земља са два лица“, *Политика*, 17. јануар 1932, 8. Потпуно исти текст објављен је и у Недељним илустрацијама: „Стари и нови Јапан“, *Недељне илустрације* бр. 30, 24. јул 1932, 28-29.

⁷³ „Руско-јапанска војна“, *Самоуправа*, 20. новембар 1904, 2.

⁷⁴ „Ћирилица у Јапану“, *Политика*, 3. април 1905, 3.

ношњу гледати само на старим сликама.“⁷⁵ Ова промена доводила је до расправа у јапанским породицама, али су старији имали све мање снаге да се боре. Политика пише: „Док се мајке тешко и против воље одвајају од својих старомодних и лежерних хаљина и кимона, њихови синови се облаче по најновијој западњачкој моди.“⁷⁶ Међутим, деца цара Хирохита васпитавана су у традицијама старог јапанског породичног живота. Она су носила „стару јапанску ношњу“ упркос све популарнијој европској.⁷⁷

Друштвени живот Јапанаца разликовао се од европског. У јапанском друштву постојала је демократија потпуно различита од западне, заснована не на правима грађана, већ на декларацији њихових задатака. Није постојало оно претерано осећање индивидуалне својине које се сретало код Англосаксонаца у Европи и Америци. У Јапану се није видела велика разлика између класа. „Сам цар спава на истоме чаршаву, једе иста скромна јела као мали чиновник или шеф одељења у фабрици. Он се разликује од њих само по величини задатка који га притискују.“⁷⁸

Положај жене у јапанском друштву

Новинар Политике знао је још 1932. године да многи историјски догађаји постају јасни и разумљиви тек када се упозна свакодневни живот људи који чине јед-

ну нацију.⁷⁹ Зато је овај лист објавио доста чланака посвећених животу јапанске жене и односима у јапанској породици.

Припремајући их за брак, мајке су училе своје ћерке да увек буду мирне, скромне, пожртвоване.⁸⁰ Девојке су од ране младости морале да буду одвојене од мушкараца, нису смеле ни да виде ни да чују непристојну шалу. Код куће су шиле и везле, рано устајале а касно легале. Било им је забрањено да често иду у храмове и позоришта, као и на сва она места где има пуно људи.⁸¹

Политика пише да су Европљани били посебно одушевљени лепотом јапанских девојака, њиховом нежношћу и љупкошћу. За разлику од удатих жена, девојке нису чупале обрве и уместо њих цртале две црне танке линије. Нису ни бојиле зубе црном бојом, што је нарочито оставило неповољан утисак на Европљане.⁸² Тако Време 1932. године истиче да је и Чарлија Чаплина очарала једна млада Јапанка која је „својим бадемастим очима одавала душевну равнотежу“.⁸³

Упоредо са процесом модернизације јапанске државе и друштва, на почетку XX века у народу су и даље живеле разне празноверице. Тако је постојало веровање да се сваке шездесет прве године рађају ружне девојке које нису погодне за брак. Таква је била 1906. година, па родитељи у Јапану 1926. нису дозвољавали својим синовима да се жене девојкама

⁷⁵ „Јапанке хоће да изгледају европски“, *Политика*, 25. септембар 1932, 10.

⁷⁶ „Стари и нови Јапан“, *Политика*, 22. децембар 1932, 7.

⁷⁷ „Деца јапанског цара“, *Политика*, 21. јануар 1932, 6.

⁷⁸ М. Реј, „Војнички национализам у Јапану и осталом свету“, *Политика*, 28. мај 1932, 1.

⁷⁹ „Робовање и слобода Кинескиње“, *Политика*, 2. март 1932, 9-10.

⁸⁰ „Женски свет: Јапанке“, *Политика*, 10. март 1905, 1.

⁸¹ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

⁸² „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

⁸³ „Чарли Чаплин и јапанска келнерица“, *Време*, 28. август 1932, 10.

које су тада имале 20 година.⁸⁴ Многе од њих су због тога извршиле самоубиство, а о овом случају писала је сва европска, па и српска штампа.

Са увођењем обавезног образовања за женску децу јављају се нови погледи на живот и улогу жене. Раније су девојке училе само да свирају, лепо пишу и читају „лако разумљиве“ књиге.⁸⁵ Са увођењем модерних, нижих и виших женских школа јавља се идеја о слободи јапанске жене. Тако Политика 1932. године пише да је у Токију била спроведена анкета у којој је учествовало 25 женских школа. На питање „Шта желе да буду?“, 25% девојчица од 12 и 13 година одговорило је: „Желим да будем вођа женског покрета.“⁸⁶ Штавише, још у време руско–јапанског рата дешавало се да „модерно образована млада жена не може да се сложи са патријархално образованим родитељима свога мужа, те га напушта и враћа се својој кући.“⁸⁷ Политика пише да је „владино наређење да се деца европски васпитају“ задавало родитељима велике тешкоће. „За мушке је то васпитање добро, али на женске чини то велики преображај у животу, а тиме и на целу породицу.“⁸⁸

После Више девојачке школе млада Јапанка је могла да се упише на женски универзитет и постане учитељица, глумица, докторка, новинарка итд.⁸⁹ Правда 1941. године сведочи да су јапанске жене

тада радиле као и као стјуардесе и у том послу биле „веома веште и забавне“.⁹⁰

Изгледа да су Јапанке заиста биле веома лепе, јер када се, по узору на Европу, почело са организовањем избора за мис, бирана је не само најлепша девојка у граду, већ и мис појединих улица, па чак и већих кућа. Нашем новинару се чинило да су „одједном попустиле све везе које су девојку држале за скромност патријархалног живота“ и да су тадашње младе Јапанке „многа слободније од Европљанки“.⁹¹ Тридесетих година XX века у моди је била и операција очних капака после које су Јапанке губиле свој „бадемасти источњачки израз“.⁹²

Гејше су у Јапану третиране као нарочите уметнице. Постојала је огромна разлика у схватању појма проституције код европских народа и у Јапану. Новинар Политике овако о томе размишља: „Можда источни народи са више чистоће или природности гледају на сексуалан живот. Због тога и у појави јапанских гејша, као и у проституцији, има знатне дозе естетског или бар мање грубости но што је то случај на Западу“.⁹³ Гејше су имале задатак да људима „зачине тежак живот пријатношћу, веселошћу, игром и песмом“.⁹⁴ Оне су углавном биле деца сиромашних родитеља. Најпре су учене лепим манирима, игрању певању, а стицале су и корисна друштвена знања из историје и литературе. У Токију постоји

⁸⁴ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

⁸⁵ „Женски свет: Јапанке“, *Политика*, 10. март 1905, 1.

⁸⁶ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

⁸⁷ „Женски свет: Јапанке“, *Политика*, 10. март 1905, 1.

⁸⁸ О. Поповић, „Фелтон: Дечји живот код Јапанаца“, *Политика*, 13. април 1905, 1-2.

⁸⁹ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

⁹⁰ „Жене као путовође на јапанским путничким авионима“, *Правда*, 5. фебруар 1941, 8.

⁹¹ „Избор лепотица у јапанском дансингу“, *Време*, 25. децембар 1932, 13.

⁹² Љ. Велимировић „С оне стране Азије, где се једу ластина гнезда и пржени скакавци, људи су пуни срца и мартиријума“, *Време*, 21. септембар 1932, 4.

⁹³ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

⁹⁴ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 161.

посебан кварт посвећен „на овај начин уметности и љубави“.⁹⁵ Он се назива Јошивара и у њему гејше седе једна поред друге у златним кавезима. Европљани су били задивљени „невероватном пристожношћу понашања“, али им је тежак утисак стварала „мисао о судбини ових лепих и младих заробљених жена које се смеше иза позаћених кавеза“.⁹⁶

Што се тиче положаја јапанске жене у браку, Политика 1932. године пише да је у Токију тада постојала школа за веренице и будуће невесте где су оне стицале сва она знања која су им била потребна да би биле добре супруге, домаћице и мајке.⁹⁷ Исто тако, Ново Време 1941. године пише да су будуће невесте похађале једну школу у Токију у којој су се училе „старим обичајима“, а на крају завршеног курса, полагаале су испит и добијале диплому.⁹⁸

По тадашњем јапанском схватању, „човек је сунце, а жена треба да сматра за највећу част да види само сјај сунца; уосталом она може да се задовољи и са тихим сјајем месечине“.⁹⁹ Покорност је и касније истицана као најлепша врлина Јапанке. Чак је и тридесетих година јапанска жена често говорила на коленима са својим мужем. Није имала права да се жали, а ни да се распитује шта ради њен муж.¹⁰⁰ Јапанка „не сме да има своје воље, не сме да буде незадовољна или љута, све

те осећаје мора да савлада смешењем и љубазношћу“.¹⁰¹

У време рата са Русијом наша штампа хвали јапанске жене као вредне, јер одржавају кућу чистом и уредном, као образоване, јер много читају и као верне супруге, јер „од како је почео рат, није још ниједна жена оптужена за неверство своје мужу који је отишао на бојно поље“.¹⁰² У то време се положај јапанске жене више третирао као ропски, али се већ тридесетих година слика видно мења. Политика 1932. године пише да су бракови били засновани на међусобном поштовању и љубави, а Јапанац је поступао са својом женом „као са корисним, али себи равним бићем, које је створено за његову срећу и улепшавање његовог живота“.¹⁰³ Слично пише и Наша Борба 1941. године: „Однос у породици је врло нежан и пун пажње. Грубо понашање према жени сматра се за срамоту“.¹⁰⁴

У првим данима брака жене су врло мало разговарале са својим мужевима и на њихова питања су одговарале само са да и не. Недељу дана након венчања жена се враћала код својих родитеља и имала прилику да одлучи да ли ће бити са мужем или раскинути брак.¹⁰⁵ Љубав није била основа брака, већ се сматрало да она може бити „узрок многим несрећама и опасност по породицу, друштво и државу“.¹⁰⁶ Ако је постојала, није се смела јавно

⁹⁵ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

⁹⁶ Исто

⁹⁷ „Школа за невесте у Јапану“, *Политика*, 2. децембар 1932, 9.

⁹⁸ „Школа за младе у Токију“, *Ново време*, 28. децембар 1941, 9.

⁹⁹ „Фелтон: Земља сунца“, *Политика*, 19. јун 1904, 1-3.

¹⁰⁰ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

¹⁰¹ О. Поповић, „Фелтон: Дечји живот код Јапанаца“, *Политика*, 13. април 1905, 1-2.

¹⁰² „Женски свет: Тогиница“, *Политика*, 28. мај 1905, 1.

¹⁰³ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

¹⁰⁴ „Јапан и Јапанци: Борба на живот и смрт са себичним и пребогатим суседима“, *Наша борба*, 28. децембар 1941, 9.

¹⁰⁵ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

¹⁰⁶ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 156-157.

испољавати, јер то би значило велику сла- бост и неучтивост.

По закону, Јапанац је могао да има само једну главну жену, али је поред ње могао да има још споредних, колико год би желео.¹⁰⁷ Могао је веома лако да се раз- веде. Наиме, постојало је седам разлога за развод: женина неплодност, њено бра- коломство, брбљивост, наследна болест, крађа, љубомора и непослушност према његовим родитељима.¹⁰⁸ После тога мо- гао је да се жени небројено пута, само није смео да узима рођену сестру неке од својих бивших жена.¹⁰⁹ Ипак, жена није имала права на децу. „Ма какве пороке имао отац и ма какве врлине имала мајка, деца остају код оца, а жена иде родитељи- ма.“¹¹⁰

По писању Политике, највећи сми- сао браку и гаранцију за трајну везу дру- жала су деца. За жену која није могла да има децу, Јапанци су користили назив јама буки (山吹) што значи „цвет који цвета, а не доноси плода“.¹¹¹ Такве жене су посматране као друштвени терет и живот им је био веома тежак: када су желеле да задовоље своју жељу за децом, обично би куповале лутке и играле се са њима.¹¹²

Међутим, 1941. године српска штам- па истиче да Јапанке спадају у најплодније жене на свету. Тако Правда пише да про- сечна јапанска породица има дванаесто-

ро деце,¹¹³ а Ново Време тај број повећава на седамнаест.¹¹⁴

Деци се у Јапану указивала нарочита љубав и пажња, али она нису била због тога размажена. Учена су да буду послуш- на и добра, ведро и весела, да стрпљиво подносе бол и да због тога не стварају другима непријатности.¹¹⁵ Политика 1905. године пише да су у Јапану „и од- расли људи у многим случајевима деца. Тамо се може тачно рећи кад детињство отпочиње, али никако кад се свршава“.¹¹⁶ Седам дана после рођења дете би добија- ло име – то је обично било мало измење- но очево име или име неког сродника. Ако је дете било женско, онда је добијало име неке природне појаве: пролеће, сун- чев зрак, злато, љиљан. У кући није било ствари на које би дете могло да се уда- ри. Чак су и собни зидови били од меке хартије у дрвеним рамовима.¹¹⁷ Пошто је становништво стално (било) изложено елементарним непогодама, намештај у јапанској кући био је врло скроман. „Ја- панац не воли да има гломазну ствар, која би могла у случају земљотреса да му раз- бије главу.“¹¹⁸

Вечерње Новостии доносе 1904. оп- ширан допис који је бароница Бабо-Ви- веноци послала из Токија бечкој „Новој слободној преси“ (*NeueFreiePresse*). Она пише да кључ јапанског успеха лежи у јапанским карактерним особинама. Од малих ногу дете се васпитава на посебан начин: учи се да савршено влада собом, да не показује осећања и презире смрт.

¹⁰⁷ „Брак и љубав Јапанкиња“, *Политика*, 28. фебруар 1932, 9.

¹⁰⁸ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

¹⁰⁹ „Љубав и брак у цветном Јапану“, *Политика*, 24. април 1932, 13.

¹¹⁰ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 151.

¹¹¹ „Из живота Јапанкиње“, *Политика*, 12. фебруар 1932, 7.

¹¹² М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 152.

¹¹³ „Плодност Јапанки“, *Правда*, 23. фебруар 1941, 14.

¹¹⁴ „Деца – божји благослов“, *Ново време*, 20. јун 1941, 6.

¹¹⁵ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 154.

¹¹⁶ О. Поповић, „Фелтон: Дечји живот код Јапанаца“, *Политика*, 13. април 1905, 1-2.

¹¹⁷ Исто

¹¹⁸ М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, 143.

„Често пута родитељи ноћу шаљу децу на гробље и траже од њих да донесу какву ствар (...) само да би их тиме окуражили и истерали из њихове душе сваки страх“.¹¹⁹

Наша Борба пише да је Јапан за кратко време у просветном погледу постигао врло велике резултате и да је у њему 1941. године постојао „огроман број најразноврснијих школа, почевши од дечијих забавишта па до универзитета“.¹²⁰ Јапански ученици су радили свакодневно и живели скромно, баш као и читав јапански народ. Деца су од малих ногу учена марљивости, а у томе им је помагао и пример целог друштва. Још у време руско–јапанског рата, српским новинарима је било занимљиво то што „јапански ђак ради дању и ноћу, из дана у дан, годинама, са стрпљењем коме краја нема, не помишљајући да ли ће од прекомерног напрезања подлећи, не знајући за пијанке, игранке, забаве, но живећи скромно, трошећи за три obroка само 50 пара, а тако не ради само јапански ђак, већ сваки појединац, сваки ради тако да своју дужност испуњава залажући и употребљајући све своје снаге“.¹²¹

***

Када је 11. марта 2011. године тежак земљотрес праћен цунамијем погодио Јапан, српски народ је показао велику солидарност. У знак захвалности за све што су Јапанци учинили за Србију у протеклих пар година, помоћ је организована широм земље. Општина Прокупље је прва од свих општина издвојила десет

хиљада долара хуманитарне помоћи,¹²² док је Општина Куршумлија понудила помоћ у виду воде са извора у близини Пролом Бање и то у неограниченим количинама.¹²³ За месец дана Црвени крст Србије је успео да сакупи и упути помоћ од преко 2 милиона долара.

Поред извештавања о дешавањима у Јапану, српске новине поново почињу да пишу о јапанским особинама и менталитету. У складу са њиховом вредноћом, већи део земље је обновљен у кратком року. Блиц истиче да „већина Јапанаца покушава да се придржава етике којој су учени још од детињства: да чине најбоље што могу, буду истрајни и стрпљиви и да потисну лична осећања за добро заједнице“.¹²⁴ Док су у Имиграционом бироу странци паничили, викали и гурали се, јапански службеници су, као и увек, мирно и стрпљиво обављали свој посао. Није било крађа ни отимачине. Једноставно, Јапанци су били изузетно дисциплиновани – у радњама су се трудили да купују само оно најосновније да би остало и другима.¹²⁵ После пет месеци од земљотреса, „људи су у погођеном подручју пронашли и предали надлежнима на хиљаде новчаника и торби са скоро 35 милиона евра

¹¹⁹ „Фелтон - Јапанско презирање смрти“, *Вечерње новости*, 26. август 1904, 1-2.

¹²⁰ „Јапан и Јапанци: Борба на живот и смрт са себичним и пребогатим суседима“, *Наша борба*, 28. децембар 1941, 9.

¹²¹ „Фелтон – Из Јапана“, *Вечерње новости*, 5. август 1904, 2.

¹²² „Грађани Србије већ шаљу помоћ народу Јапана“, Блиц, 16. март 2011: <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/241643/Gradjani-Srbije-vec-salju-pomoc-narodu-Japana> (преузето 17. маја 2012)

¹²³ Д. Ивановић, „Цунозаки: Захвални смо грађанима Србије на помоћи“, Политика, 27. април 2011: <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Cunozaki-Zahvalni-smo-gradjanima-Srbije-na-pomoci.lt.html> (преузето 17. маја 2012)

¹²⁴ Д. Милојковић, „Јапан: Како је цунами променио организовану и вредну нацију“, Блиц, 16. март 2011: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/241734/Kako-je-cunami-promenio-organizovanu-i-vredn-naciju-nasvetu> (преузето 18. маја 2012)

¹²⁵ В. Бедушевић, „За сада остајемо у Јапану“, Политика, 18. март 2011: <http://www.politika.rs/rubrike/Moj-zivot-u-inostranstvu/Za-sada-ostajemo-u-Japanu.sr.html> (преузето 31. маја 2012)

готовог новца.¹²⁶ Није битна сума новца, већ поштење, што подсећа на причу из руско–јапанског рата. Наиме, Јапанци су преко Француза враћали Русима драгоцености које би пронашли код погинулих руских војника.¹²⁷

Међутим, не само особине, већ и неки јапански обичаји постоје и дан-дanas. У Токију становници одлазе у паркове где испод трешања проводе сате и сате седећи уз јело и пиће.¹²⁸ Верује се да свакога ко са породицом проведе пролећни дан испод расцветале трешње очекују наградак и љубав.¹²⁹ Када је месец дана након земљотреса у Београду организован скуп подршке народу Јапана, из жутих аутобуса дељена је 1001 садница јапанске трешње. Иако трешња симболизује мир и љубав, Београђани су тада показали неке српске особине гурајући се у реду.¹³⁰ Да имамо много тога да научимо од Јапанаца знали су и наши новинари 1904. године. Пошто је тада највећи део јапанског становништва знао добро да чита и пише, уредник Вечерњих Новости се запитао: „А ми Срби?“¹³¹

Сарадница Политике пренела је своје утиске и запажања о данашњој ситуацији у Јапану. Она наводи да су вечерњи изласци мисаона именица и да се деца понекад сакупљају викендом, али никад после осам увече. Јапански средњошколци „одузимају од спавања како би постигли све што се очекује од њих и не спавају дуже од три, четири сата дневно. (...) Јапанци мисле да је слободно време извор многих невоља и својски се труде да запосле децу, понекад толико да су на ивици изнемоглости.“¹³²

Драган Стојковић Пикси сведочи да је највећи квалитет Јапанаца велика скромност, упркос томе што је њихова земља велика економска сила: „Радују се било каквом поклону, без обзира на његову вредност. Битна им је пажња. Нису бахати, не разбацују се, веома су дисциплиновани и поштују другог.“¹³³

Јапанци су у својој историји прошли кроз многе земљотресе и то искуство им је помогло да хладне главе, са благим осмехом прођу и кроз ову природну катастрофу. У марту 2011. године у галерији Клуба студената технике била је отворена изложба јапанског уметника Казутоа Курокија, а целокупан приход од продаје слика послат је народу Јапана. Он је тада поручио Србима да цене живот: „Важно је да увек имате на памети да секунде могу да промене ваш живот. Природне катастрофе су неизбежне, али времена као што су ова терају вас да преиспитате своје приоритете.“¹³⁴

¹²⁶ „Поштени Јапанац вратио 60 милиона евра“, Блиц, 18. август 2011: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/272063/Posteni-Japanac-vratio-60-miliona-evra> (преузето 18. маја 2012)

¹²⁷ „Руско–јапанска војна“, Самоуправа, 10. новембар 1904, 2.

¹²⁸ „Почела сезона цветња трешње у Токију“, Блиц, 28. март 2011: <http://www.blic.rs/Vesti/Svet/244170/Pocela-sezona-cvetanja-tresnje-u-Tokiju> (преузето 18. маја 2012)

¹²⁹ „Београђани помажу Јапан на Тргу Републике“, Блиц, 7. април 2011: <http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/246421/Beogradjani-pomazu-Japanu-na-Trgu-gerpublike> (преузето 17. маја 2012)

¹³⁰ „Три Београђанке повређене приликом поделе садница трешње“, Блиц, 10. април 2011: <http://www.blic.rs/Vesti/Beograd/247099/Tri-Beogradjanke-povređene-prilikom-podele-sadnica-tresnje> (преузето 17. маја 2012)

¹³¹ „Немац о јапанској војсци“, Вечерње Новости, 3. август 104, 1-2.

¹³² В. Бедушевић, „Школа“, Политика 31. децембар 2011: <http://www.politika.rs/rubrike/Moj-zivot-u-inostranstvu/Skola.sr.html> (преузето 31. маја 2012)

¹³³ Г. Чворовић, „Пикси: Враћам се у Јапан“, Вечерње Новости, 19. март 2011: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html:323549-Piksi-Vracam-se-u-Japan> (преузето 3. јуна 2012)

¹³⁴ М. Сретеновић, „Цените живот“, Политика, 28. март 2011: <http://www.politika.rs/rubrike/spektar/zivot-i-stil/Cenite-zivot.sr.html> (преузето 31. маја 2012)

Извори:

1904/1905: *Политика, Самоуправа, Вечерње Новости, Одјек, Нови свет*

1932: *Политика, Време, Недељне илустрације*

1941: *Политика, Правда, Ново време, Обнова, Наша борба*

1945: *Политика, Борба, Дуја, Танјутови њлави билјени*

2011: *Политика, Вечерње Новости, Блиц*

Литература:

1. М. Маринковић, *Јапан и Јапанци*, Београд, 1935.

2. А. Мешчерјаков, *Књија јапанских симбола*, Београд, 2010.

Japanese mentality in Serbian press 1904/05, 1932, 1941, 1945 and in 2011

By accepting European influences, Japan has adopted them to its tradition but remained what it has been. Many Japanese characteristics, such as courtesy, industriousness, fidelity and patriotism have remained unchanged in spite of spreading European and Anglo – American ideas. They are still the essence of Japanese being in 20th century, although their outside, everyday life was going on in modern and ‘civilized’ conditions.

In that way, Japanese people turned from European students to European teachers. Thanks to their consistency they made other nations look up

to them, among others, Serbs as well. Except for writing of Communist press in 1945 Serbian journalists in relation to Japanese passed from wondering to respect and admiration. In respect of objective reporting, the greatest acknowledgement can be given to the journalists between the two wars who were reporting about clashes in Manchuria in 1932. However, readiness of Serbian journalist should be prized, when in 1905, in spite devotion to Russia published various news about Japan from foreign press.

Marija ČVRKIĆ M. A.

La mentalité Japonaise dans la presse Serbe en 1904/05, 1932, 1941, 1945 et 2011

Acceptant les influences européennes, le Japon les adapta à sa tradition et resta propre à lui-même. De nombreuses caractéristiques japonaises, comme le sont la courtoisie, l’assiduité, la fidélité et le patriotisme restèrent inchangés, en dépit de l’expansion des idées européennes et anglo-américaines. Elles demeurèrent encore l’essence de l’être japonais au XXème siècle, bien que leur vie quotidienne à l’extérieur se déroula dans des conditions modernes et „civilisées“.

De cette manière, les Japonais se transformèrent d’élèves européens en instituteurs européens. Grâce à leur cohérence, ils incitèrent les

autres peuples à les imiter, entre autres, les Serbes également. En dehors de l’écriture de la presse communiste de l’année 1945, les journalistes serbes, à l’égard des Japonais, allèrent de l’étonnement, par le respect jusqu’à l’admiration. Au point de vue du communiqué objectif, le plus grand hommage peut être rendu aux journalistes de la période d’entre-deux-guerres qui firent part des conflits en Mandchourie, en 1932. Toutefois, il faut complimenter la promptitude des journalistes serbes qui, en 1905, malgré leur attachement à la Russie, transmirent les nouvelles les plus variées sur le Japon de la presse étrangère.

Marija ČVRKIĆ M. A.